



Treści humanistyczne w geograficznych ścieżkach dydaktycznych - przykłady z Polski i Europy

mgr Dawid Abramowicz

Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych

Instytut Geoekologii i Geoinformacji

Pracownia Dydaktyki Geografii i Edukacji Ekologicznej





Cel wystąpienia

Celem wystąpienia jest przedstawienie treści humanistycznych występujących w wybranych, opisanych w literaturze i istniejących w terenie geograficznych ścieżkach dydaktycznych w Polsce i Europie.





„Geografia humanistyczna jest perspektywą, która ujawnia złożoność i niejednoznaczność relacji między człowiekiem, a środowiskiem lub ludźmi, a miejscem.”

„Istnienie aspektów humanistycznych w odniesieniu do geografii to efekt kondycji człowieka w jego relacji z miejscem i przestrzenią, a zwłaszcza zachowań i uczuć jakie żywi do natury.”

Kanhaiya Sapkota, 2017



Włączanie treści humanistycznych do nauczania geografii poruszane było niejednokrotnie w literaturze.

dźwięk (muzyka, lokalne pieśni) np. Bański J., 2011. Dzieło sztuki jako źródło wiedzy w badaniach geograficznych. Przegląd Geograficzny, 2(83), s. 233-250, Warszawa.

sztuki wizualne (malarstwo, rzeźba, film) np. Piotrowska I., 2014. Dzieła sztuki jako źródła wiedzy geograficznej. „Edukacja Biologiczna i Środowiskowa” S1(51).

literatura piękna, poezja, opisy historyczne np. Angiel J., 2007. Postrzeganie rzeki Wisły jako wartości przyrodniczej i kulturowej w aspekcie edukacji geograficznej. Prace Komisji Krajobrazu kulturowego, t. VII, Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec.

nauki społeczne np. Borowska J., 2014. Partycypacja uczniów w procesie uczenia się a ich płeć i wiek. Zarządzanie Publiczne 2(26), s. 163-175, Kraków.



Podstawa programowa

Wartość edukacyjna nowej Podstawy Programowej wynika z pełnienia roli przedmiotu integrującego wiedzę o środowisku przyrodniczym z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną oraz sprzyja wszechstronnemu rozwojowi ucznia poprzez m.in.:

- łączenie racjonalności naukowej z **refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody**;
- tworzenie **całościowego obrazu świata**;
- poszukiwanie odpowiedzi na trudne pytania odnoszące się do **obecnej fazy rozwoju współczesnej cywilizacji**.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego – Geografia, klasy V-VIII



Podstawa programowa

Cele podstawy programowej w zakresie wiedzy geograficznej, m.in.:

- **integrowanie wiedzy przyrodniczej z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną.**

Podstawa programowa kształcenia ogólnego – Geografia, klasy V-VIII



Podstawa programowa

Cele podstawy programowej w zakresie kształtowania postaw m.in.:

- kształtowanie postawy szacunku, zrozumienia, tolerancji i poszanowania innych kultur **przy jednoczesnym zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego** własnego narodu i własnej tożsamości;
- łączenia racjonalności naukowej **z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody oraz dziedzictwem kulturowym ludzkości;**
- **rozwijanie poczucia estetyki** oraz potrzebę kształtowania ładu przestrzennego.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego – Geografia, klasy V-VIII



Aspekty humanistyczne w tematyce ścieżek dydaktycznych w ujęciu teoretycznym

Ścieżka geograficzna jest zasobem dydaktycznym, który **motywuje**, jest użyteczny i wartościowy dla ucznia powodując tym samym rozwój wiedzy (pozwala dostarczyć i utrwalić wiedzę) oraz prowadzi do **indywidualnej oceny krajobrazu** (generuje postawy, zachowania społeczne i etyczne).

„El itinerario didactico geografico es un recurso didáctico motivador, útil y valioso para el alumno pues permite el desarrollo del conocimiento (crea y consolida conceptos e ideas) y conduce a valorar el significado del paisaje (genera actitudes y comportamientos sociales y éticos),,

Alfonso García de la Vega, 1984



Aspekty humanistyczne w tematyce ścieżek dydaktycznych w ujęciu teoretycznym

Dzięki zajęciom terenowym na geograficznych ścieżkach dydaktycznych uczniowie mogą poznać cechy i wartości środowiska geograficznego. Umożliwiają one łączenie rozmaitych podejść: kompleksowego, problemowego, analitycznego i syntetycznego, a także podmiotowego i **geograficzno-humanistycznego nastawionego na różnice w postrzeganiu i odczuwaniu środowiska przez uczestników.**

Joanna Angiel, 2016



Aspekty humanistyczne w tematyce ścieżek dydaktycznych w ujęciu teoretycznym

Geograficzna ścieżka dydaktyczna stanowi całościowy sposób uczenia się, przez co umożliwia:

- rozwijanie motywacji wśród uczniów,
- zbliżania ucznia do rzeczywistości,
- przekazywanie wiedzy,
- świadome proponowanie użytecznych sposobów obserwacji,
- przeprowadzać analizy oraz rozumienie procesów,
- rozwijanie umiejętności kartograficznych,
- **zachęcanie do dyskusji, krytyki, a jednocześnie uczy odpowiedzialności,**
- **promowanie wartości estetycznych i emocjonalnych.**

El itinerario didáctico presenta una gran riqueza de aprendizajes que de modo resumido se concreta en: desarrollar la motivación, aproximar al alumno a la realidad, partir de los conocimientos o ideas previas, enseñar a observar, ayudar a ejercitar el análisis y la comprensión, desarrollar destrezas cartográficas, fomentar la crítica y la responsabilidad, impulsar valores estéticos y emocionales.

Emilia Maria Tonda Monllor, 2009

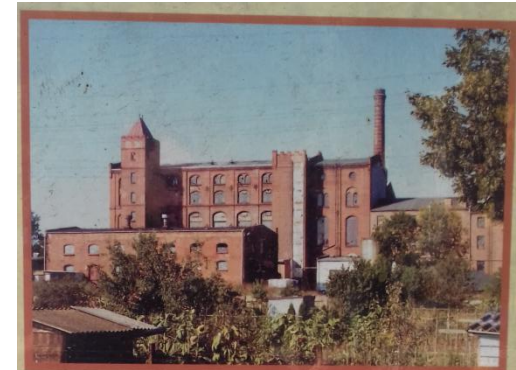


Treść: historyczna

Ścieżka dydaktyczna „Śladami przyrody i historii”

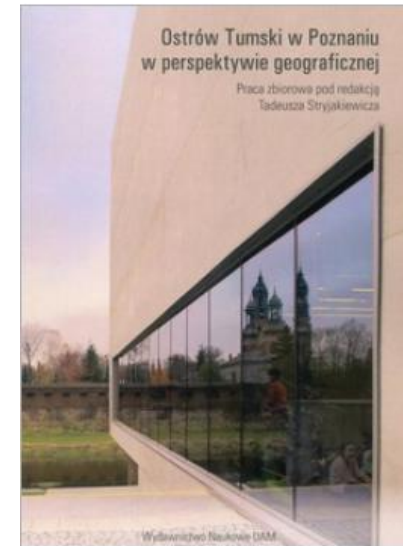
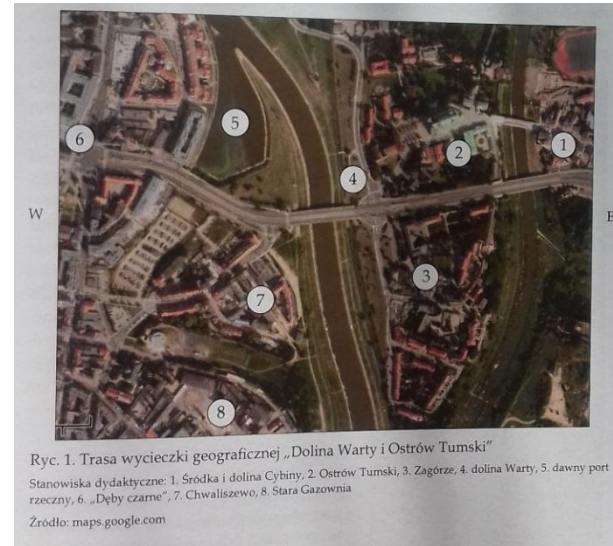
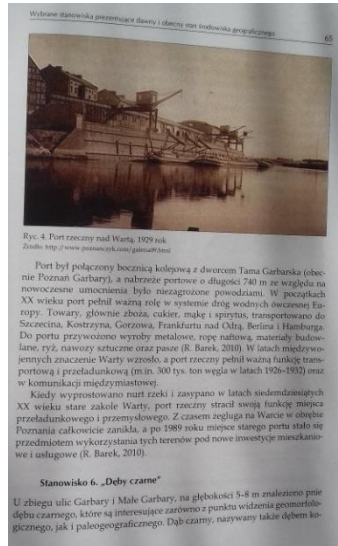
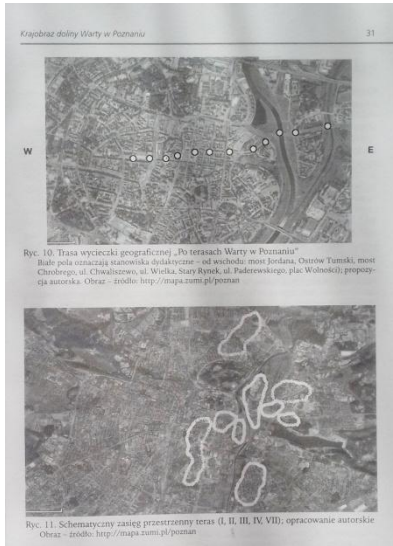
Luboń, Polska

Ścieżka nawiązuje do roli zakładów przemysłowych i ich znaczenia dla rozwoju miasta



Treść: historyczna

Projekt wycieczki geograficznej terasami Warty Poznań, Polska

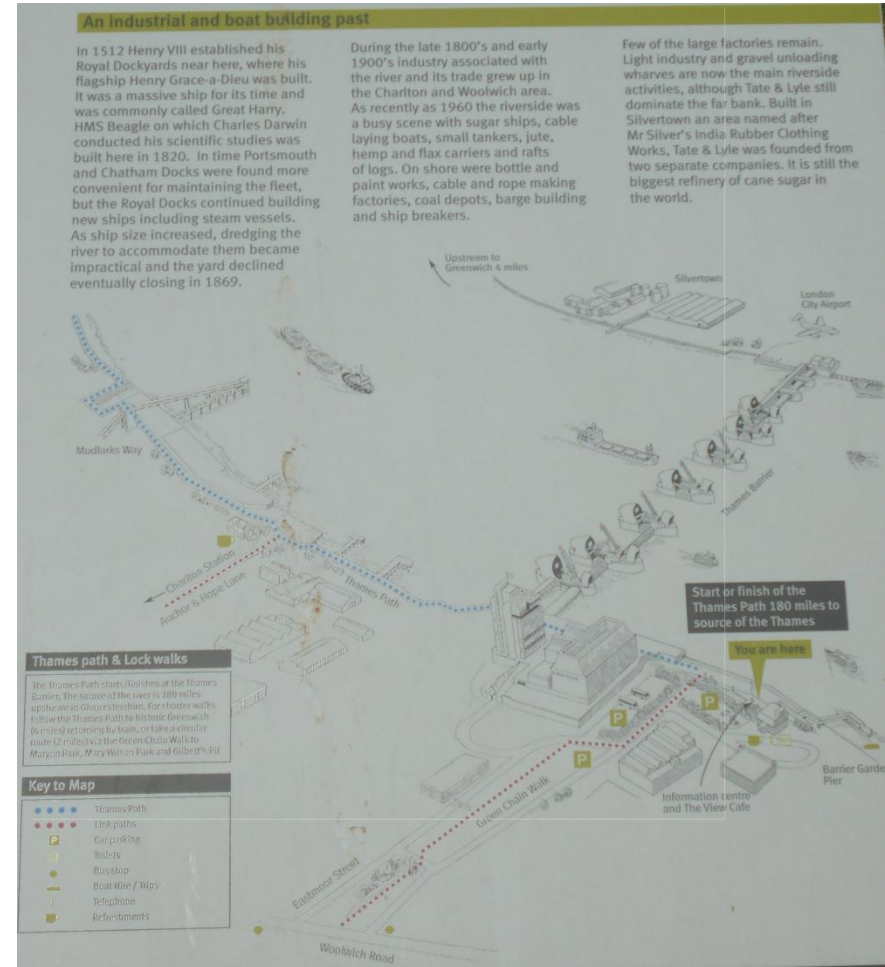


Piotrowska I., 2010. *Krajobraz doliny Warty w Poznaniu*. Człowiek w krajobrazie miasta Poznania. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

Piotrowska I., Cichoń M., 2016. *Wybrane stanowiska prezentujące dawny i obecny stan środowiska geograficznego doliny Warty i Ostrowa Tumskiego*. Ostrów Tumski w Poznaniu w perspektywie geograficznej. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.



Treść: historyczna Thames Path Geotrail, Londyn, Wielka Brytania

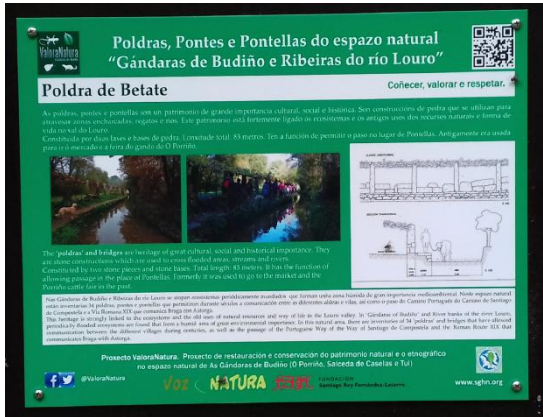


Historyczny rozwój przemysłu oraz osadnictwa

Źródło: fotografie własne.

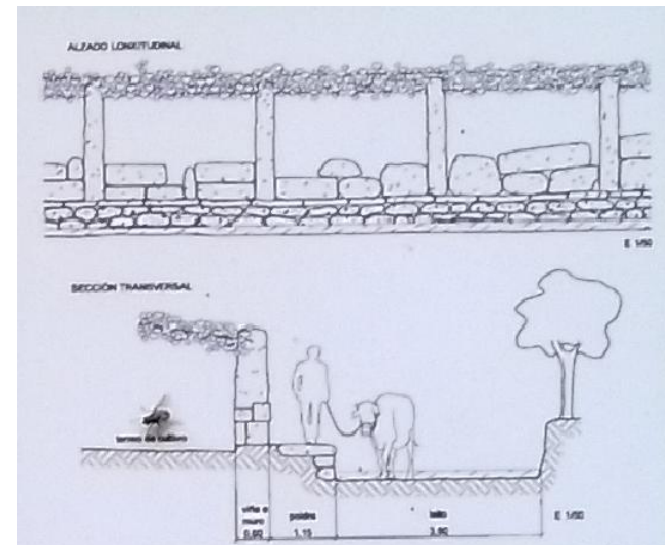


Treść: kulturowa - Gándaras de Budiño, Camino de Santiago Poznań, Polska



„(...) *poldras* są ważnym dziedzictwem kulturalnym, społecznym i historycznym. Ich istota polega na tym, że kiedyś stanowiły jedyne przejście przez wybitnie podmokły teren, tym samym umożliwiając wymianę handlową w regionie”.

Dziś przebiega tędy fragment Camino de Santiago.



Źródło: fotografie własne.



Treść: kulturowa

A terra das Moas

Mós, Galicia, Hiszpania



Źródło: fotografie własne.

Treść: kulturowa

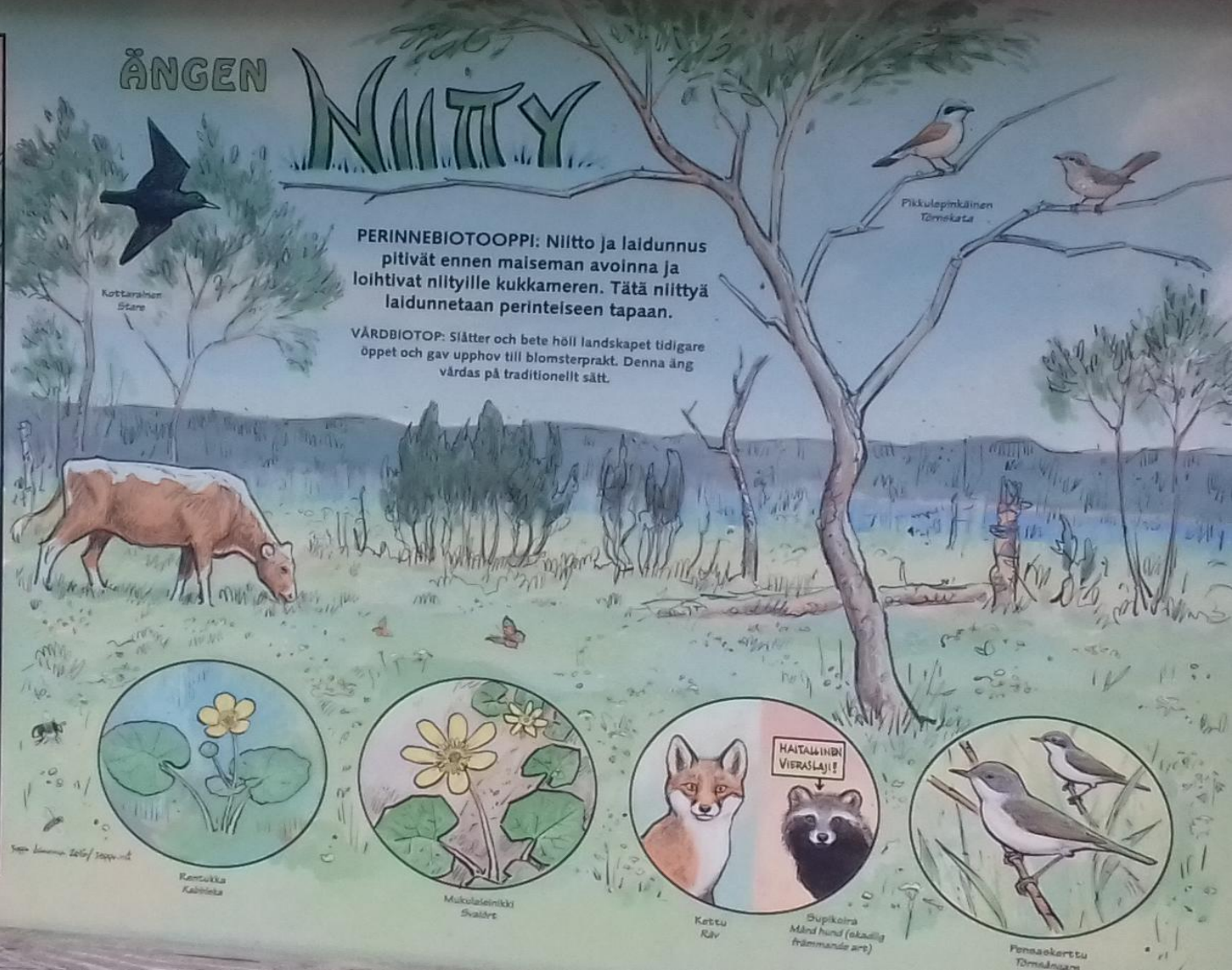
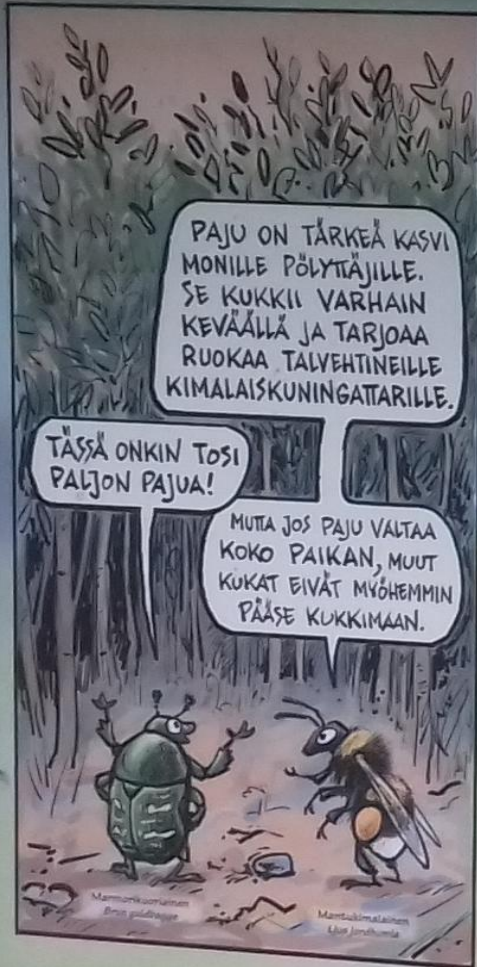
Przyrodnicza ścieżka Katarzyny Jagiellońskiej Turku, Finlandia



Źródło: fotografie własne.

Treść: sztuki wizualne, forma graficzna

Przyrodnicza ścieżka Katarzyny Jagiellońskiej Turku, Finlandia



Treść: sztuki wizualne, forma graficzna

Przyrodnicza ścieżka Katarzyny Jagiellońskiej

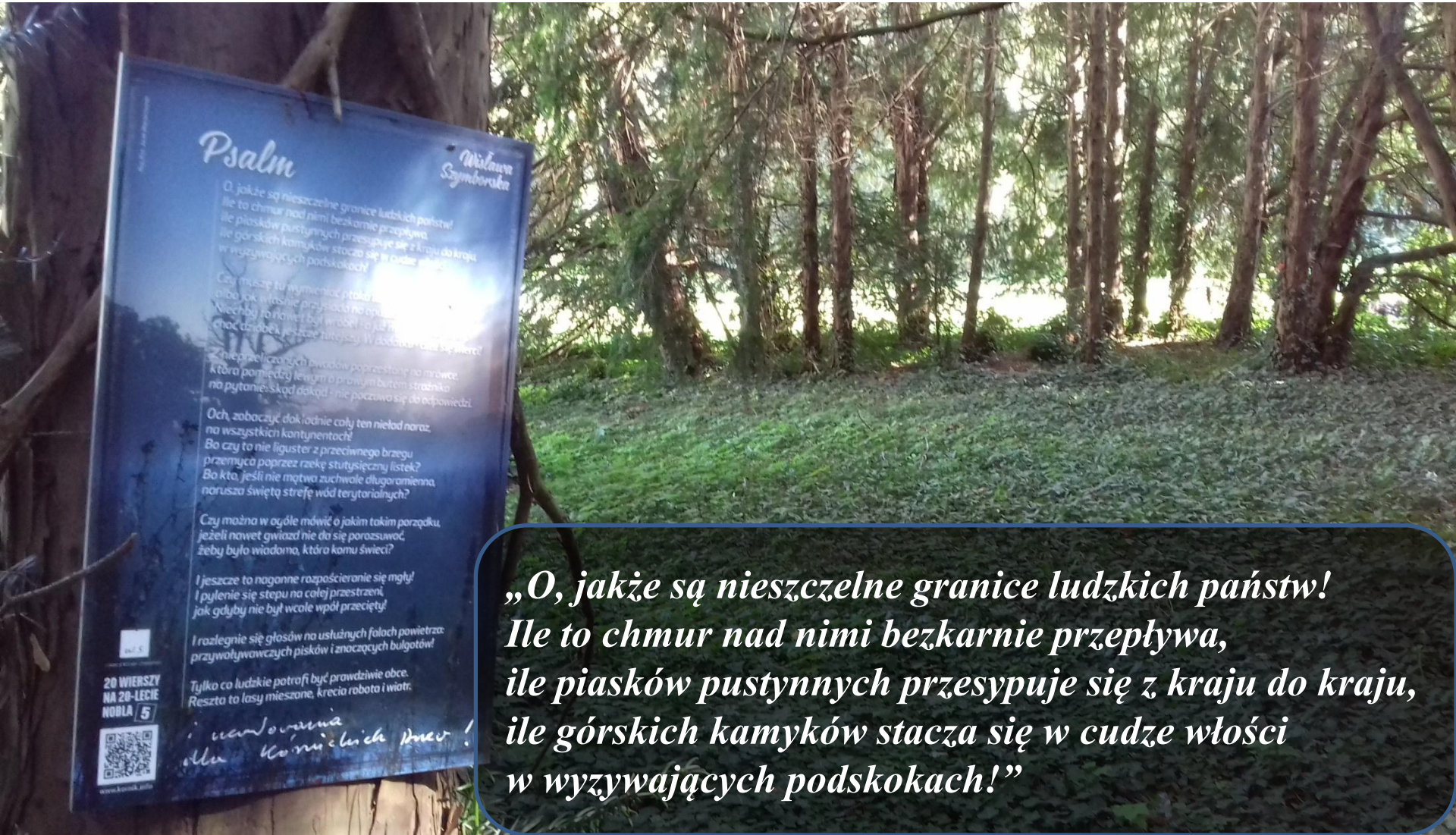
Turku, Finlandia





Źródło: fotografia własna.

Treść: poezja Komnaty cisowe i ścieżka poezji Wisławy Szymborskiej Kórnik, Polska



Psalm

Wisława Szymborska

O, jakże są nieszczęsne granice ludzkich państw!
Ile to chmur nad nimi bezkarnie przepływa,
ile piasków pustynnych przesypuje się z kraju do kraju,
ile górskich kamiaków stacza się w cudze włości
w wzywających podskokach!

Czy muszę tu wymieniać próbki
albo jak i tak nie przysięda na boskość?
Niechaj to rękaw był w obiegi już
choć dzioba jeszcze turkaczy w dołkach - czy są pierci!

Z nieprzeliczonych światów poprzestaję na moim
ktoś pomiędzy lewym a prawym bitem strzałki
na pytanie: skąd dokąd - nie pociąwa się do odpowiedzi.

Och, zobaczyć dokładnie cały ten nieład naraz
na wszystkich kontynentach!
Bo czy to nie figuś z przeciwnego brzegu
przemycić poprzez rzekę stu tysięcy listek?
Bo kto, jeśli nie mgłwa zuchwale długoramienna,
narusza świętą strefę wód terytorialnych?

Czy można w ogóle mówić o jakim takim porządku,
jeżeli nawet gwiazd nie da się porozsunąć,
żeby było wiadomo, która komu świeci?

I jeszcze to naganne rozpaścieranie się mgły!
I pylenie się stepu na całej przestrzeni,
jak gdyby nie był wcale wód przecięty!

I rozlegnie się głosów na usłusznych falach powietrza:
przywołujących pisków i znaczących bulgotów!

Tylko co ludzkie potrafi być prawdziwie obce.
Reszta to lasy mieszane, krećta robota i wiatr.

www.kornik.com.pl
Komnaty cisowe i ścieżka poezji Wisławy Szymborskiej

20 WIERSZY
NA 20-LECIE
NOBLA | 5



*„O, jakże są nieszczęsne granice ludzkich państw!
Ile to chmur nad nimi bezkarnie przepływa,
ile piasków pustynnych przesypuje się z kraju do kraju,
ile górskich kamiaków stacza się w cudze włości
w wzywających podskokach!”*



Treść: poezja
Komnaty cisowe i ścieżka poezji Wisławy Szymborskiej
Kórnik, Polska

Źródło: fotografie własne.



Wisława Szymborska

Notatka

Życie – jedyny sposób,
żeby obrastać liśćmi,
łapać oddech na piasku,
wzlatywać na skrzydłach;

być psem,
albo pogłaskać go po ciepłej sierści;

odróżniać ból
od wszystkiego, co nim nie jest;

mieścić się w wydarzeniach,
podziwiać w widokach,
poszukiwać najmniejszej między omyłkami.

Wyjątkowa okazja,
żeby przez chwilę pamiętać,
o czym się rozmawiało
przy zgaszonej lampie;

i żeby raz przynajmniej
potknąć się o kamień,
zmoknąć na którymś deszczu,
zgubić klucze w trawie;
i wodzić wzrokiem za iskrą na wietrze;

i bez ustanku czegoś ważnego
nie wiedzieć.

Wanowarowa
dla Kórnickich Dni!

20 WIERZĄ
NA 20-LECIE
NOBLA 13
www.kornik.pl

*„Wyjątkowa okazja, żeby przez chwilę pamiętać,
o czym się rozmawiało przy zgaszonej lampie,
i żeby raz przynajmniej potknąć się o kamień,
zmoknąć na którymś deszczu, zgubić klucze w trawie,
i wodzić wzrokiem za iskrą na wietrze,
i bez ustanku czegoś ważnego nie wiedzieć.”*

Treść: poezja Komnaty cisowe i ścieżka poezji Wisławy Szymborskiej Kórnik, Polska



*„Teraz albo nigdy wiatr porusza chmurą,
bo wiatr to właśnie to, co tam nie wieje.
I wkracza żuk na ścieżkę w ciemnym
garniturze świadka
na okoliczność długiego na krótkie
życie czekania.
A mnie tak się zdarzyło, że jestem przy
Tobie
i doprawdy nie widzę w tym nic
nadzwyczajnego.”*





Treść: poezja
Richmond Park Geotrail – zakątek poetycki
Londyn, Anglia



Źródło: fotografie własne.



Treść: poezja
Richmond Park Geotrail – zakątek poetycki
Londyn, Anglia



Źródło: fotografie własne.



Treść: sztuka wizualna, malarstwo

Thames Path Geotrail, mural ścienny

Londyn, Anglia



Źródło: fotografia własna.

STON UPON
THAMES

SURBITON HAMPTON SUNBURY

WALTON ON THAMES CHERTSEY

SLANDS

UPPER
MIDDLE
LOWER

Kingston Bridge
Hogsmill River

River Embur
Hampton Court Bridge
Molesey Lock
Weir
6.23m

Sunbury Lock
Sunbury Weir
River Lock

Weydon Bridge

Upper Weir
Weydon Lock

St. Dunstons Bridge
Weydon Lock & Weir

Weydon Bridge, Pump & Weir

Weydon Lock
Weydon Weir
Weydon Lock & Weir

Weydon Lock
Weydon Weir
Weydon Lock & Weir

Weydon Lock
Weydon Weir
Weydon Lock & Weir

Weydon Lock
Weydon Weir
Weydon Lock & Weir

Weydon Lock
Weydon Weir
Weydon Lock & Weir

Weydon Lock
Weydon Weir
Weydon Lock & Weir

Weydon Lock
Weydon Weir
Weydon Lock & Weir

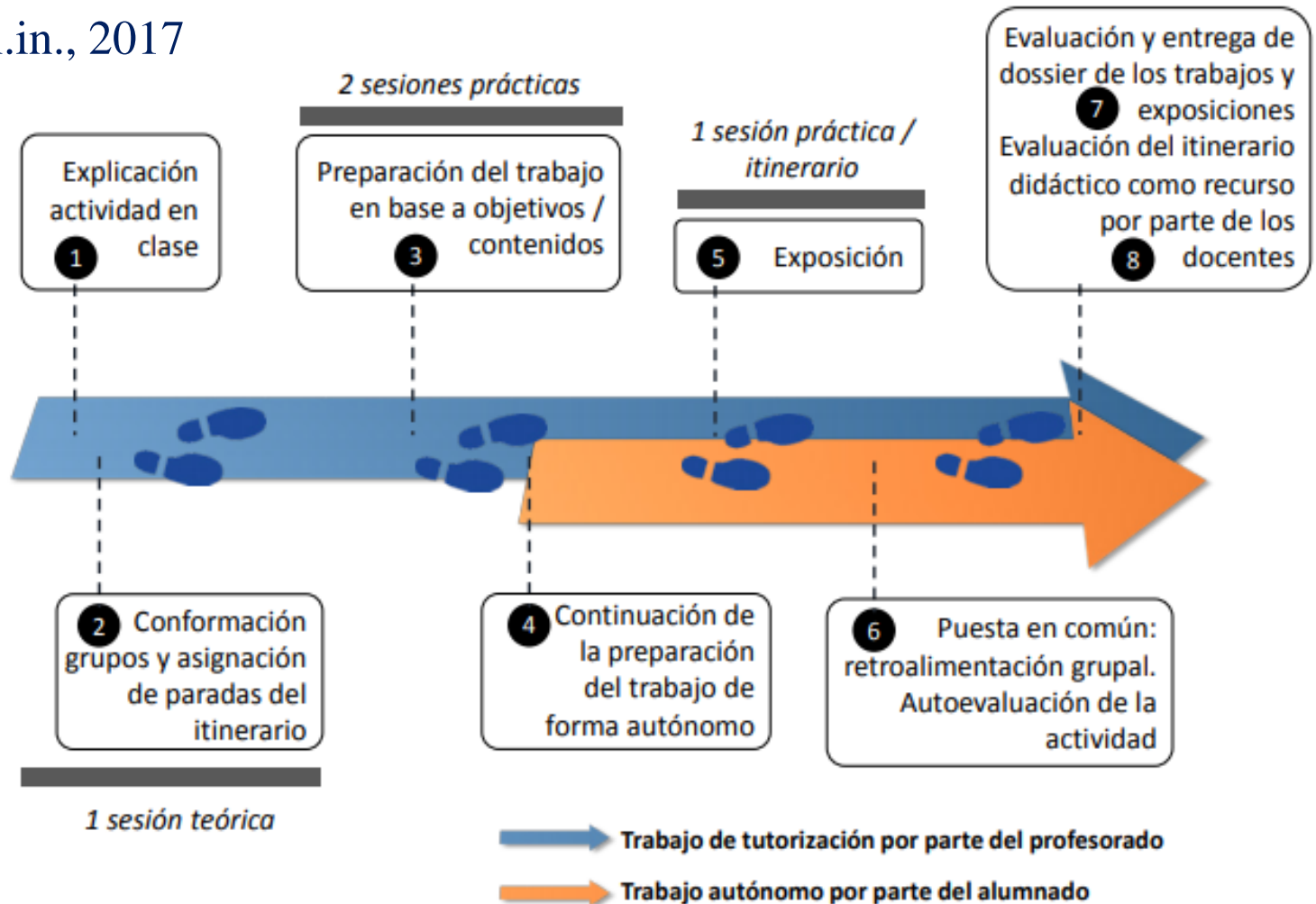
Weydon Lock
Weydon Weir
Weydon Lock & Weir

Weydon Lock
Weydon Weir
Weydon Lock & Weir



Treść: socjologiczna (partycypacja społeczna) Przykład koprodukcji usług edukacyjnych Córdoba, Hiszpania

López Fernandez i.in., 2017

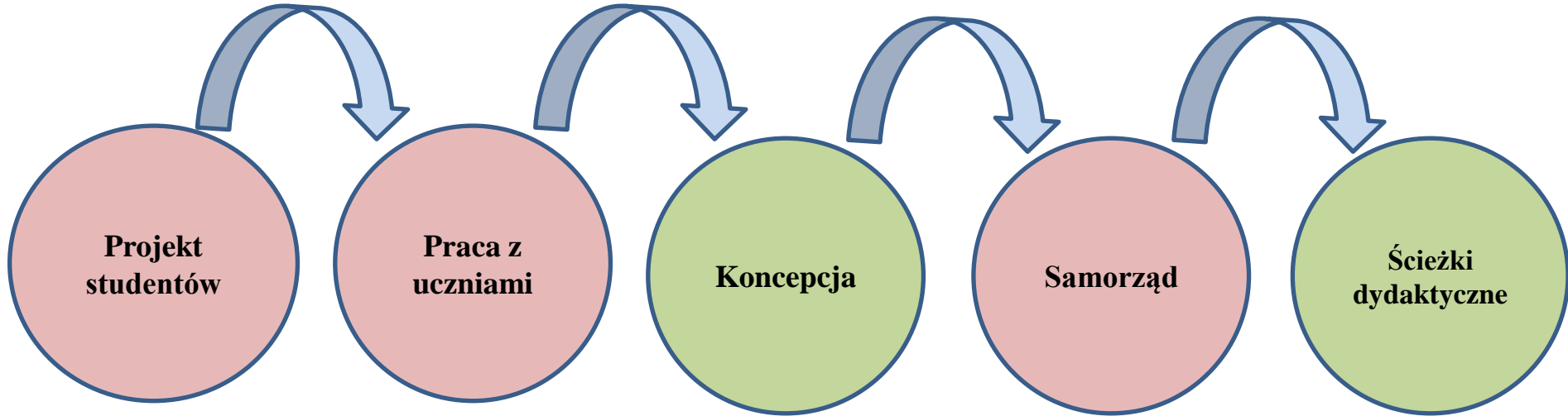




Treść: socjologiczna (partycypacja społeczna)

Przykład koprodukcji usług edukacyjnych

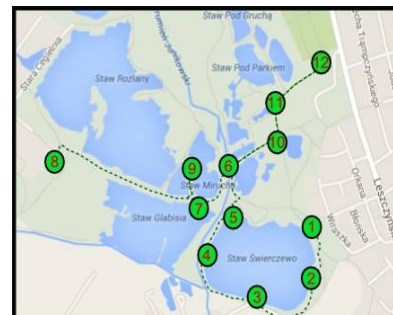
Poznań, Polska



Projekt studentów
w ramach zajęć
z dydaktyki geografii

Dzień Tożsamości
Regionalnej w SP 75
w Poznaniu

Umotywowanie
realizacji
inwestycji



Świerczewo
osiedle godne Poznania

Rada Osiedla
Fabianowo-Kotowo





Podsumowanie

1. Treści humanistyczne, zwłaszcza związane ze sztuką są elementem obecnym w **edukacji geograficznej**.
2. Treści humanistyczne są ważnym oraz interesującym elementem występującym na **geograficznych ścieżkach dydaktycznych**.
3. Umieszczanie treści humanistycznych przy tworzeniu geograficznych ścieżek dydaktycznych zachęca do częstszego ich wykorzystywania w edukacji szkolnej i pozaszkolnej.



Bibliografia:

- Angiel J., 2007. *Postrzeganie rzeki Wisły jako wartości przyrodniczej i kulturowej w aspekcie edukacji geograficznej*. Prace Komisji Krajobrazu kulturowego, t. VII, Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec.
- Angiel J., 2016. *W poszukiwaniu świata wartości poprzez geograficzne okulary*. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas, Pedagogika, 12, s. 33-43.
- Bański J., 2011. *Dzieło sztuki jako źródło wiedzy w badaniach geograficznych*. Przegląd Geograficzny, 2(83), s. 233-250, Warszawa .
- Borowska J., 2014. *Partycypacja uczniów w procesie uczenia się a ich płeć i wiek*. Zarządzanie Publiczne 2(26), s. 163-175, Kraków.
- de la Vega A.G., 2004. *El itinerario geográfico como recurso didáctico para la valoración del paisaje*. *Didáctica Geográfica*, 6, s. 79-95.
- Monllor E.M.T., 2009. *Potencial educativo de los itinerarios históricos. El ejemplo de Alicante*. IV Congreso Didactico Iberico.
- López Fernández J.A., Mora Márquez M., Arrebola Haro J. C., Medina Quintana S., 2017. *Itinerarios didácticos interdisciplinarios en el grado de educación primaria: Una propuesta en la ciudad de Córdoba*. Enseñanza de las ciencias, Núm. Extra s. 1851-1856.
- Piotrowska I., 2014. *Dzieła sztuki jako źródła wiedzy geograficznej*. „Edukacja Biologiczna i Środowiskowa” S1(51).
- Piotrowska I., 2010: *Krajobraz doliny Warty w Poznaniu*. Człowiek w krajobrazie miasta Poznania. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Piotrowska I., Cichoń M., 2016: *Wybrane stanowiska prezentujące dawny i obecny stan środowiska geograficznego doliny Warty i Ostrowa Tumskiego*. Ostrów Tumski w Poznaniu w perspektywie geograficznej. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Podstawa programowa kształcenia ogólnego – Geografia, klasy V-VIII.
- Sapkota K., 2017. *Humanistic geography: How it blends with human geography through methodology*. The Geographical Journal of Nepal, Vol. 10: s. 121-140.
- Szyborska W., 1972. *Nicość*. T: Wszelki wypadek.
- Szyborska W., 1976. *Psalm*. T: Wielka liczba.
- Szyborska W., 2011. *Notatka*. T: Milczenie roślin.



Dziękuję za uwagę

mgr Dawid Abramowicz

Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych

Instytut Geoekologii i Geoinformacji

Pracownia Dydaktyki Geografii i Edukacji Ekologicznej